

# BELLS NOUS MONS<sup>1</sup>

## “LA TEMPESTA” PER INFANTS

### AMB AUTISME I LES SEVES FAMÍLIES<sup>2</sup>

– Kelly Hunter<sup>3</sup> –

Actriu de cinema, televisió,  
radio i teatre. Londres



Jo construeixo jocs sensorials als que infants i joves amb autisme poden jugar, jocs d'humanitat. Els jocs només necessiten la veu i el cos humà i una altra persona amb qui jugar. Sense ordinadors, sense màquines. Aquests jocs deriven de l'exploració de la poètica de Shakespeare de què se sent estant viu, en especial a través de la seva obsessió amb els ulls i la ment i amb la raó i l'amor; com veiem, pensem i sentim. Les persones amb autisme lluiten per fer-se entendre, la seva lluita és comunicativa i sensorial. Aquests jocs ofereixen als infants i joves en l'espectre una oportunitat per expressar-se explorant expressions facials, contacte visual, habilitats del llenguatge, consciència de l'espai i joc imaginatiu. Els infants participen d'aquests jocs amb actors, en un espai segur i afectuós en el qual tots els implicats poden començar a compartir una experiència humana comuna.

Adapto i dirigeixo obres de Shakespeare específicament per infants amb autisme i les seves famílies. Els jocs sensorials són part integral de les obres. *La Tempesta* fou creada l'any 2014 al Regne Unit com una co-producció amb la Royal Shakespeare Company i l'Ohio State University i ha estat de gira internacional des

d'aleshores.

Quinze nens en l'espectre es converteixen en els participants de cada representació, asseguts en cercle a terra amb sis actors, al voltant d'una tela pintada que representa l'Illa de *Pròsper*. Les famílies dels infants seuen just darrera seu. Els actors conviden als nens a unir-se a ells a l'illa mentre la història es desenvolupa a través dels jocs sensorials que infants i actors interpreten junts. Els actors mai donen consignes ni diuen als nens què han de fer durant la representació, sinó que més aviat ofereixen jocs als nens i, a través de l'escena de Shakespeare, actors i infants tenen l'oportunitat d'aprendre els uns dels altres i de compartir ex-

periències humanes amb una profunda càrrega emocional. Al març de 2017 vaig portar l'obra al Teatre Lliure, a Barcelona, per ser representada en català. El projecte sencer havia de durar dues setmanes.

Des de que vaig començar a treballar amb infants dins l'espectre, ara fa setze anys, he pensat que els jocs que havia creat es podien interpretar en qualsevol idioma i he volgut explorar la seva traducció més enllà de l'anglès de Shakespeare. L'any 2016, vaig dirigir la meua obra *La Tempesta* en castellà pel Festival de Teatro Clásico de Alcalá. El treball dels actors espanyols fou superb, però la responsabilitat de la traducció, per motius diversos, no va recaure en les meves mans. Aquest



“Cada joc sensorial i cada escena de *La Tempesta* que els ofería a la sala d'assaig, la transformaven en una versió més vivencial i intensa”.

any, amb el projecte del Lliure a Barcelona, esperava treballar prop dels actors catalans per traduir la meua adaptació de *La Tempesta* de l'anglès de Shakespeare a l'anglès modern i, després, al castellà i d'aquí al català per crear una obra pels nens amb autisme residents a Barcelona. Gràcies als cors i ments de La Kompanyia Lliure i del personal i els infants de l'Escola Especial Montserrat Montero de Granollers, aquest procés es va convertir en una de les experiències artístiques més enriquidores que he tingut a dia d'avui, demostrant que sentiments i emocions estan íntimament incrustats en els patrons sonors del llenguatge de Shakespeare al costat de les sensacions i el pensament racional.

El llenguatge de Shakespeare serveix de punt de partida per tots els jocs, que són curts, físicament divertits i repetibles i cadascun d'ells inclou frases clau de Shakespeare que revelen l'essència del personatge. Els actors poden interpretar els jocs amb els nens que trien no parlar, així com amb aquells que actuen com si el gest i la inflexió inherent en el llenguatge fossin els que de fet estan representant “la parla” (mantinc que l'estat “no verbal” d'un infant en l'espectre no és definitiu i mai em rendeixo a la possibilitat de que triï parlar).

A l'inici de *La Tempesta*, *Calibà* reivindica que “*La illa és meua*”, una frase que usem repetidament a l'obra, de manera més específica en el joc anomenat *Rampes* en el que *Pròsper el Mag* provoca rampes a l'estómac de *Calibà* fent petar els dits i aquest, mentre es cargola per terra mostrant dolor, exclama “*Aquesta illa és meua!*”. Aquest joc és un dels preferits dels nens, que gaudeixen tant de l'experiència de representar al bruixot totpoderós com amb la de ser el monstre adolorit. És fonamental quan s'interpreten els jocs que els infants tinguin l'oportunitat d'actuar ambdós papers.

En pronunciar les paraules “*Aquesta illa és meua*”, els infants accedeixen al so càlid de la lletra *ema* mentre parlen de posseir la seva pròpia pàtria. El so de la *ema* a l'inici de la paraula “*meua*” pot ser considerat com el so “*Mare*” de Shakespeare; les paraules que comencen amb *ema* són les paraules sonores més



“Un noi adolescent qui, d'entrada, estava suposadament molt més interessat en mirar l'hora del seu rellotge cada mica (...) que en participar en jocs de teatre en una illa màgica de mags i monstres”.

càlides que es poden construir, requerint un so vibrant de boca i llavis; és quasi impossible pronunciar una paraula que comenci per *ema* sense una càlida vibració. Aquest so *ema* és el so quasi universal per “*Mare*”, a la major part d'idiomes del món...*mare...mama...madre*. En anglès i en molts altres idiomes els pronoms possessius comencen tots amb *ema*: *meua...mine...my...mía...mien*.

Traduïdes al castellà, les paraules de *Calibà* són “*Esta isla es mía*”. El so de la *ema* descansa en un fort i compassat batec, mentre que en català és “*Aquesta illa és meua*”. De nou, el so fort de la *ema* s'emfasitza de manera natural. Per a aquells nens que trien parlar, les paraules de *Calibà* ofereixen una magnífica base per explorar la territorialitat i la soledat, però el poder del llenguatge de Shakespeare -la síntesi de sentiment i intel·lecte a través d'una fusió de so i ritme- esdevé fascinant per infants dins l'espectre que trien no parlar, especialment per aquells que no tenen l'anglès com a primera llengua. Aquests nens poden accedir i experimentar el sentiment de ser *Calibà* a través de la vibració rítmica del so *ema*,

mentre interpreten les accions del joc de *Rampes*. Sense saber-ho, el nen travessa les barreres del llenguatge per trobar l'essència de *Calibà*; en aquesta ocasió, intentar pronunciar el so de la *ema* del pronom possessiu esdevé un acte de desesperada territorialitat, quelcom que els infants troben extremadament satisfactori d'expressar.

Els actors de La Kompanyia Lliure i jo mateixa vam realitzar quatre visites a l'Escola Especial Montserrat Montero de Granollers per interpretar els jocs amb els nens, abans de trobar-nos tots junts al teatre el darrer dia per a la representació. Els infants que eren reticents a parlar durant la nostra primera visita citaven alegrement frases i línies de *La Tempesta* en la darrera. Es tracta d'un fenomen que he experimentat amb anterioritat, tant al Regne Unit com als Estats Units, però mai havia vist créixer de manera tan vívida la confiança i el plaer en infants com en les meves dues setmanes a Barcelona. Allò va ser conseqüència, sense dubte, de l'esperit valent de La Kompanyia Lliure. És una companyia de vuit actors, tots ells menors de trenta anys que treballaran

<sup>1</sup> Cita de l'obra de Shakespeare *La Tempesta*: “*Oh, humanitat, que ets bella! Oh, bell nou món, que estatges gent així*”.

<sup>2</sup> Traducció de l'original anglès a càrrec de l'Equip *eipea*.

<sup>3</sup> Membre de la Royal Shakespeare Company i del National Theatre. Nominada al Premi Laurence Olivier com a millor actriu de musical (1993) i guanyadora del Premi de Teatre Britànic com a millor actriu (1996) i del Premi de l'Acadèmia de la Ràdio a la millor actuació dramàtica (1997). Creadora del Hunter Heartbeat Method, que usa el llenguatge rítmic i gestual de Shakespeare amb infants amb autisme.

junts durant tres anys, sent el 2017 el primer d'ells.

Cada joc sensorial i cada escena de *La Tempesta* que els ofería a la sala d'assaig, la transformaven en una versió més vivencial i intensa, com una energia física i una profunda curiositat que ara designo com pur català. En la nostra obra original anglesa teníem un solo de veu cantat durant un joc de "trànsit"; La Kompanyia Lliure el va convertir en una harmonia de vuit parts. I en la nostra versió anglesa, els amants es quedaven bocabadats i sense paraules en enamorar-se. La Kompanyia Lliure va mostrar una desenfrenada alegria per viure el moment, aprehent allò viu. No és en absolut que ho féssim *malament* a Anglaterra. És només que en les mans i cossos dels actors catalans tot semblava omplir-se de vida. Ha estat l'únic grup de persones que jo hagi vist abraçar amb tanta facilitat l'oportunitat d'actuar amb infants sense preguntes prèvies i veure'ls com a persones globals que casualment tenien autisme, no com a nens dels que calia estar previnguts.

De la mateixa manera, la confiança i l'alegria dels infants va ser el resultat de l'atmosfera empàtica de l'escola Montserrat Montero. He visitat i treballat amb moltes escoles arreu del món i és cert afirmar que l'alegria dels infants depèn completament dels nivells de cura que provenen de la persona que dirigeix l'escola. L'escola Montserrat Montero és una bassa d'oli. La Núria, la directora, és increïble; coneix a tothom i, junt amb el seu equip, clarament converteix en una gran alegria el privilegi de tenir cura d'aquests extraordinaris infants. Arribar a l'escola -un preciós indret en un vessant- el segon dia de la meua estada a Barcelona, amb els meus entusiastes i talentosos actors al costat, i ser rebuts per la Núria, una de les persones més amables amb les que m'he trobat mai, em va fer sentir com en un somni increïble, allunyada de moltes experiències prèvies realitzant aquesta feina. En concret, no vaig sentir ni una mica de por en la Núria, ni en el personal, ni en els actors. I l'alegria i orgull que van sentir al seure i mirar als infants actuar amb els actors va ser contagiosa. Qualse-



El Cercle del Batec.

vol ansietat prèvia que pugessin sentir els nens es va esvaïr en els primers minuts del nostre Cercle del Batec<sup>4</sup>.

Molts dels infants en l'espectre lluiten contra la noció del temps, alguns estan tan espantats que no s'adonen de que existeix un "després". Al inici de cada sessió, i a l'inici de la producció de *La Tempesta*, per alleugerir aquest ansietat, tots s'asseuen junts al voltant d'un cercle marcant el ritme d'un batec i dient *Hola*. El batec és el ritme en el que està escrit el vers en blanc de Shakespeare i la inspiració per aquests Cercles del Batec. Es pot dir que el batec és el primer so que sentim a l'úter abans de néixer i el nostre Cercle del Batec ofereix un càlid i confortable entorn en el qual els infants poden començar a sentir-se segurs. En la producció de *La Tempesta* aquest batec pot durar fins a deu minuts, tot i que a l'escenari d'un taller pot arribar fins a trenta o quaranta minuts amb alguns infants visiblement relaxats i escollint expressions i paraules per primer cop. Una de les actrius de La Kompanyia Lliure estava embarassada del seu primer fill durant el projecte i, quan vaig presentar la filosofia basada en l'úter que hi ha darrera del Cercle del Batec en el nostre primer dia junts, ens vam sentir tots captivats per la realitat de tenir un nadó en gestació en-

tre nosaltres responent a tots els batecs. Això va afegir una dimensió extra de cura i escolta als nostres Cercles del Batec diaris.

Havent establert el ritme del batec, vam començar a jugar amb diferents expressions facials per què els infants poguessin practicar el reconeixement i mostrar diverses expressions que els poguessin resultar difícils de diferenciar i de fer per sí mateixos en la seva vida diària. A *La Tempesta* ens centrem inicialment en *Calibà*, permetent als infants explorar la seva cara enfadada, fet del que gaudeixen de manera especial, els ofereix l'oportunitat d'expressar el seu enuig en un entorn segur i lúdic.

Els actors no havien conegut mai abans a ningú dins l'espectre. En el primer dia a l'escola, cada actor va seure amb un o dos nens al voltant del cercle, formant un petit equip. La part essencial d'aquest treball és que els actors "llegeixin" el que poden necessitar els infants per jugar; solen ser ràpids captant amb quina intensitat d'interacció física, emocional i espiritual se sentiran feliços i de quina manera poden facilitar-ho. El que va resultar fascinant a les sessions a Montserrat Montero va ser comprovar de manera manifesta que els infants també estaven llegint als actors. Un lli-

gat de familiaritat i seguretat es va teixir aquell primer matí, fins al punt que, quan vam tornar al cap de dos dies, els nens estaven encantats de retrobar als actors, agafant-los les mans i guiant-los a seure amb ells en els mateixos llocs al voltant del cercle. L'Adrià, un infant que, d'entrada, semblava molt contrariat pel canvi en el seu horari habitual, fins i tot havia dibuixat amb cura un drac, que va donar a en Joan, l'actor amb el que havia actuat la sessió anterior. Aquesta vegada van ser els actors els qui es van sentir aclaparats d'emoció i van necessitar batecs per poder-se calmar. Els veia a tots somriure amb una felicitat especial. Tan sols ho puc anomenar amor. I no es pot mesurar, només sentir. I desafia qualsevol argument de que els infants en l'espectre autista no tenen el desig ni l'habilitat de "jugar".

L'actor que interpreta *Calibà* va fer parella amb un noi adolescent qui, d'en-

trada, estava suposadament molt més interessat en mirar l'hora del seu rellotge cada mica i preguntar quan podria anar a la piscina que en participar en jocs de teatre en una illa màgica de mags i monstres. Vaig sentir a l'actor desanimar-se... com podrien connectar l'un amb l'altre? Anomenaré a l'adolescent Al i Calibà a l'actor. És ben cert que les persones dins l'espectre no poden ser definides tant pel seu autisme com per tractar-se d'individus complexos que lluiten cada dia per comunicar els seus pensaments i sentiments, però hi ha certs indicadors comuns d'autisme que he reconegut, amb els anys, en aquest treball. Entre els més estesos es troba la comprovació de l'hora, la pregunta de quan poden fer alguna cosa completament fora de context i el fet de no mirar directament res dels que els actors els mostren. Però aquests infants sempre ens sorprenen. Tenia la idea de que l'Al i en Calibà farien un viat-

ge junts i no m'equivocava. Cada vegada que s'aixecaven per actuar, l'Al guanyava en confiança espiritual, físicament i verbal, fet que semblava injectar a en Calibà una mena d'adrenalina concentrada en adonar-se de que ambdós estaven de fet comunicant-se l'un amb l'altre, malgrat quasi no hi havia contacte visual, cap indicació directa i molt pocs signes de comunicació "normals".

En un moment donat, durant una de les sessions, estaven asseguts junts al voltant del cercle mentre una altra parella interpretava un dels jocs al centre. Com si d'una simbiosi es tractés, semblava que s'havien intercanviat els "rols" per un moment. Calibà, l'"actor", estava absort en els seus pensaments, amb la mirada perduda, mentre l'Al, l'"adolescent amb autisme", estava assegut al seu costat, mirant-se'l, clarament esperant per formular una pregunta, però respectant el "temps d'absència" del seu nou amic. Mirant a la parella sense saber els nivells d'"autisme" i de "normalitat", hagués resultat difícil distingir-los. Aquest treball és un privilegi perquè em continua ensenyant la veritable naturalesa de la paciència i el plaer de permetre que algú existeixi en el seu propi marc temporal. Potser perdre's en els propis pensaments una estona és un antídoto essencial davant de les demandes d'estar "present".

He sostingut sempre que he après més jugant amb infants dins l'espectre del què he aconseguit ensenyar-los. I això serà sempre així. Cada joc que he creat prové de l'experiència que he tingut amb un infant i que m'ha portat a fer un joc específicament per ell, suposant un repete directe en la seva lluita comunicativa particular i única. A l'escola Montserrat Montero, una de les nenes, l'anomenaré Alba, va gaudir tant dels jocs que ens va demanar que en creéssim un per ella. Li encantava que l'aferressin amb força, se sentia còmoda amb les abraçades i manyacs i va voler que creéssim un joc dramàtic que inclogués una forta abraçada. Em captivava comprovar la seva valentia demanant i el fet de que l'escola i els actors haguessin creat un ambient en el qual ella sentia que podia demanar. Vam començar a treballar amb ella, experimentant quins personatges podíem



La Kompanyia Lliure. Els vuit actors que amb els infants del CEE Montserrat Montero van representar l'adaptació de la Kelly Hunter de *La Tempesta* de Shakespeare.

fer servir per encarnar millor el joc. Encara no l'hem trobat. Aconseguir perfeccionar aquests jocs vol temps i requereix pensament i encara tinc al cap crear un joc de l'abraçada quan tornem a l'escola l'any vinent. Mentrestant, la Raquel, l'actriu que actuava amb l'Alba, la va abraçar amb força i durant tant de temps com ella necessitava després de cada joc com a premi per la seva valentia i encert.

Seguim assajant l'obra i visitant l'escola, interpretant els jocs en una situació de taller, durant dues setmanes. Havíem programat una representació de *La Tempesta* al Teatre Lliure, a les 11 del matí del diumenge, que era el meu darrer dia. Allò incloïa actors disfressats, tocar instruments musicals, seure amb els infants al voltant de la tela pintada a terra sota els llums del teatre. Normalment, els infants que venen a les representacions no coneixen als actors ni han interpretat els jocs amb anterioritat. Aquest cop seria diferent. En un sentit, més fàcil, ja que els actors i els infants es coneixien, però també potencialment difícil per l'entorn diferent i la presència de "públic". Prèviament a aquesta representació a Barcelona, jo havia estat estricta pel que fa al nombre de "públic" que podia assistir, seure i mirar des del cercle exterior. Havia marcat sempre un límit de dos o tres adults o membres de la família per infant; el que feia un màxim d'unes quaranta-cinc persones. Als Estats Units, va tenir lloc una quasi desastrosa representació, quan una marea d'estranyers aparentment sense fi es va apinyar entre el públic i alguns dels infants es van mostrar en extrem reticents a actuar davant seu. Per això he estat sempre sensible a la qüestió del nombre d'assistents.

Però també pel que fa a aquest tema, Barcelona em guardava una lliçó més en aquell darrer dia. Onze infants van venir a la representació i cada un d'ells va portar amb ell al vestíbul d'un teatre que semblava el carrer sencer, pares, germans, tiets i tietes, avis i àvies, nadons en cotxets, veïns i amics. Tots ells van venir amb amor cap als infants i molts d'ells mudats per a aquella ocasió tan especial. I també hi era la Núria i el seu equip de l'escola i amics i familiars dels vuit actors, a banda de l'increïble personal del Lliu-

re, que ens havien donat el seu suport durant dues setmanes sense saber realment a què l'havien donat. I allà estàvem tots, més de cent persones, apinyats al vestíbul del teatre, que fins a aquell matí semblava espaiós, tranquil i quasi sinistrament silenciosos i que ara era a vessar de gent, soroll i expectació. El meu castellà no era gaire bo, per dir-ho suaument, però gràcies a l'ajuda indispensable del meu assistent vaig conèixer a les famílies de tots els infants i els vaig agrair que haguessin vingut. L'Adrià, el noi que havia dibuixat el drac per en Joan, no manejava bé les multituds i estava tenint una desagradable discussió amb el seu pare sobre si podia o havia d'unir-se a nosaltres i entrar a l'espai. Sé que als infants i joves amb autisme no els agrada que els cridin, no desitgen experimentar ni causar estrès i estava segura de que quan nosaltres entréssim al teatre, ell se sentiria bé.

Es va permetre que entressin primer els infants, que es van precipitar a través de les portes per trobar-se amb els actors que els esperaven i, lluny de sentir-se inquietos per la novetat de l'entorn i de les disfresses, actors i infants es van saludar com a vells amics que no s'haguessin

vist en temps i junts van seure a la tela de terra, preparats per actuar. Incloent a l'Adrià, assegut al costat del Joan, i a l'Al, assegut al costat d'en Calibà. Després d'un intercanvi d'abraçades, l'Alba va seure amb la Raquel. Cada infant amb l'actor amb el que havia establert estrets lligams durant dues setmanes. I aleshores va entrar el públic, nadons inclosos, i van seure a l'auditori, acomodant-se en l'espai i sentint-se com a casa. Una representació en un teatre esdevé única per l'especificitat de cada un dels públics. Encara que el contingut de l'espectacle ha de romandre igual, el públic sempre serà diferent; és el que manté viu el teatre. La nostra *Tempesta* porta els límits d'aquesta veritat fins als seus extrems, perquè cada públic dels infants amb autisme que participen demanda quelcom completament diferent dels actors depenent de les necessitats dels infants, donant-li un poderós sentit de risc i aventura a cada representació. No obstant, a Barcelona vaig veure clarament que el treball que havíem creat era un viatge tan emotiu pel cercle exterior de famílies com ho era pels infants.

Aquest públic exterior es va invertir en els infants, en els actors i en la ma-

teixa història de *La Tempesta* d'una manera que no havia experimentat abans. Vaig presenciar com escoltaven amb els ulls i veien amb les orelles i pràcticament rebentaven d'orgull. Cap als vint minuts de la representació, en Joan i l'Adrià van entrar al cercle per representar el joc d'Amor de Ferran i Miranda. El joc és divertit i inclou un moment d'enamorament a primera vista amb grans i sorpresos ulls de dibuixos animats, mentre diuen "*T'estimo*". Quan s'acostava el torn de l'Adrià, aquest es va tombar cap al seu pare entre el públic, el mateix pare amb qui havia tingut una terrible baralla al vestíbul, i va dir "*T'estimo*", en veu baixa, però suficientment clara per ser escoltada. Havia trobat la seva manera de reparar, de comunicar els seus sentiments. El teatre ens dona a tots l'oportunitat de tornar a veure el món i ens aporta experiències curatives; en aquell moment,

entre l'Adrià i el seu pare, vam presenciar amb els nostres propis ulls com cicatritza-va una dura ferida. Entre tant, cada vegada que l'Al s'aixecava per actuar amb en Calibà semblava endinsar-se en la vida física dels jocs amb un plaer i una disbaixa desconeguts en el jove que només dues setmanes abans estava tan concentrat en controlar l'hora. Els actors havien utilitzat el seu gran talent per convertir-se en els catalitzadors del canvi dels seus infants mentre l'experiència compartida amb ells havia, sense dubte, reajustat l'enfocament i aprofundit la comprensió dels actors sobre el potencial poder del teatre.

Mantinc que una representació al teatre hauria de ser inoblidable i que aquells que fan teatre haurien d'esforçar-se per crear quelcom extraordinari, que requereix un rampell de fe en els artistes involucrats que mai oblidí el

públic. Caldria permetre al públic assistir com a desconeguts a la representació, però que poguessin acabar sentint que han compartit una experiència. Durant *La Tempesta*, al Teatre Lliure, aquest compartir realment va succeir. El teatre va obrir les seves portes a una població de famílies que, en altres ocasions, poden no sentir-se còmodes portant als seus fills a veure representacions. Els actors, infants i famílies van compartir una experiència humana comuna en un espai segur i afectuós i tots vam sentir que ens coneixíem una mica millor els uns als altres i a nosaltres mateixos al final. Estic més orgullosa d'aquesta representació que de qualsevol altra que hagi realitzat amb el Flute Theatre<sup>5</sup>.

Tornaré al mes de març de 2018 per treballar de nou al teatre Lliure amb els actors i l'escola en la meva nova obra *Somni d'una nit d'estiu*. Ja friso. ●



"Els actors de La Kompanyia Lliure i jo mateixa vam realitzar quatre visites a l'Escola Especial Montserrat Montero de Granollers per interpretar els jocs amb els nens".

<sup>5</sup> Per a més informació: [www.flutetheatre.co.uk](http://www.flutetheatre.co.uk)